

quae per hanc terram significatur, aeterna est; et habitatores illius aeterni, de quibus — 799
dicitur: 'Beati mites, quoniam ipsi possidebunt^a terram'. Tertius modus est, quando ^{Matth. 5, 4.}
ea^b res aeterna appellatur¹, cui finis non constituitur, aut ita fit, ut deinceps non sit
facienda, quantum ad curam vel ad^c potestatem facientis aut dicentis pertinet, eo
5 genere locutionis^d, quo quidam^e poeta ait²:

'Serviet^f aeternum, qui^g parvo nesciet^h uti'.

Non enim potest aeternum servire, cuius ipsa vita aeterna esse non potest. Sed miraⁱ
quaedam differentia est inter essentiam^k omnipotentis Dei et volventia^l humanae vitae
tempora. Legimus enim^m tria tempora esse, id est praeteritum, praesens, vel futurum;
10 sed pene nihil nobis praesens sitⁿ, sed omnia praeterita et^o futura^p. Verbum enim
cum dico, priorem dum^q dixi^r syllabam, posterior futura fuit: et dum posteriorem
dico, praeterit^s prior. Deo^t vero nihil praeteritum vel futurum, sed omnia praesentia
sunt^u, qui servo suo Moysi ait: 'Ego sum, qui^v sum'. Et: 'Dices^w filiis Israel^x: qui ^{Exod. 3, 14.}
est, misit me ad vos'. Sed si^y subtilius quaerere incipias, etiam ipsae duae^z syllabae,
15 dum dixi: 'Deus aeternus', aeternae non sunt, sed illud^a, quod istae syllabae signi-
ficant, omnimodis aeternum est. Verba enim, quibus loquimur^b, nihil aliud sunt^c, nisi
signa rerum earum, quas^d mente concepimus, et [quibus]^e ad cognitionem^f aliorum
venire^u volumus: quae verba numquam recte proferuntur, nisi veritatem significant^g.
Veritas enim omni homini naturalis est in tantum, ut nullus umquam pro veritate
20 falsum velit audire eo^h modo, ut ipsumⁱ verum putet, quod falsum est; nisi nimium
ipse vanus sit et ab omni veritate^k aversus.

Sed quia ad finem cartulae properat series, videtur ratum^l aliquid de ipso fine
dicere. Est enim locus, ubi finis quod sine fine est significat, ut in evangelio: 'Cum ^{Ioh. 13, 1.}
dilexisset suos^m, qui erant in mundo, in finem dilexit eos', id est: in aeternum dilexit
25 eos. Est etiam ubi perfectionem significat, ut 'finis enimⁿ legis Christus est', id est ^{Rom. 10, 4.}
perfectio^o legis. Est^p quoque^q, ubi ipsum significat Christum, ut^r in quibusdam psal-
morum titulis 'in finem David' id est in Christum. Quando finis finem significat cuius- ^{Ps. 51. 52.}
libet rei^s vel temporis, ut in Daniheo 'in fine autem dierum illorum^t'. Nec mihi ^{Dan. 4, 31.}
multitudo verborum et cartulae longitudo obicienda^u est, quia longitudo temporum^v
30 vel magis illud quod tempus non habet, plurima poscit verba, quibus demonstretur
quod vix demonstrari^w poterit. Sed calamus in fonte^x caritatis^y tinctus^z 3 dulce habet
cum eo loqui^a, cui omnia bona dulcia sunt; cui Deus aeternam^b concedere dignetur
dulcedinem^c.

a) possidebunt T. b) ita G. c) om. P, G, L. d) loquutionis T, L. e) quondam P.
35 f) Servi L. g) quia Hor.; qui Aug. h) nesciat G. i) magis P, G. k) aessentiam T. l) volentia in T.
m) om. T. n) fit G. o) vel G, L. p) futurum L. q) cum G. r) duxi L. s) praeterit T, P,
G, L. t) Dum T. u) om. G. v) qui sum om. G. w) Dicis T, P L. x) Israhel L. y) Sed
ipsi T; sed et si L. z) ipse duo T. a) illum L. b) loquitur L. c) om. T. d) in add. L.
e) om. T, P, G, L. f) cognitionem T; cogitationem P, G. g) significant L. h) eum T, L. i) ipse
40 P, G, L. k) omnem veritatem L. l) irratum L. m) eos P, G. n) om. G. o) fection L.
p) Eas G. q) quoquo L. r) ut — Christum om. L. s) regi G. t) eorum G. u) oboedienda T.
v) tempora P. w) demonstrare T, P, L. x) fonte G. y) caritate T, P, L. z) cunctus T.
a) eloqui (pro eo loqui) L. b) aeternus G. c) finit add. P; aeternam amen add. G. In P sequitur hoc
distichon:

Det tibi perpetuam clemens in saecula salutem

Et decus imperii, David amate, Deus; cf. infra ep. 170.

1) Ex Augustino (E. Voigtio teste), Quaestion. in Gen. l. I qu. 31 (Opp. III, 387): ... an potius locu-
tionis est scripturarum, ut aeternum appellent, cuius rei finis non constituitur, aut non ita fit, ut
deinceps non sit faciendum, quantum pertinet ad curam vel potestatem facientis, sicut ait Horatius:
50 Serviet — uti. Non enim potest in aeternum servire, cuius ipsa vita qua servit aeterna esse non
potest. 2) Hor. Ep. I, 10, 41. 3) Cf. supra p. 109 n. 4; 110 n. 1; p. 129 n. 3.